

Norges
vassdrags- og
energidirektorat

Glommens og Laagens Brukseierforening
Postboks 1209,
2605 LILLEHAMMER

Vår dato: 14.01.2021
Vår ref.: 202013601-4
Arkiv: 312 / 002.Z
Deres dato:
Deres ref.:

Saksbehandler:
Henrik Hveding

Glommens- og Laagens Brukseierforening - Tillatelse til midlertidig fravik fra manøvreringsreglementet for Osensjøen i Glommavassdraget, Åmot kommune

Vi viser til deres søknad av 23.10.2020 om tillatelse til midlertidig fravik fra manøvreringsreglementet for Osensjøen i Åmot kommune.

Om søknaden

Glommens- og Laagens Brukseierforening (GLB) har søkt om å midlertidig fravike fra manøvreringsreglementet for Osensjøen i forbindelse med rehabilitering av dammen ved Søre Osa i Osensjøen. Det søkes om å redusere minstevannføring fra 2,5 m³/s til 0,3 m³/s i perioden 16. mars til 16. april 2021.

Osensjøen ligger i Åmot og Trysil kommuner, mens dammen og elven Søre Osa ligger i Åmot kommune. Gjeldene konsesjon til å regulere Osensjøen ble gitt ved kongelig resolusjon 21.5.1999. Ved kgl.res. av 6.10.1917 ble det gitt midlertidig tillatelse til statsregulering av Osensjøen. Det ble inngått avtale med fløtingen om å benytte den eksisterende fløtingsdammen. Første varige konsesjon for regulering av Osensjøen ble gitt i 1928. Osensjøen blir regulert 6,6 m mellom kote 437,82 (HRV) og kote 431,22 (LRV).

I manøvreringsreglementet for Osensjøen står det følgende om vannslipping i Søre Osa:

«Av hensyn til utseende, fiskens gang og forurensning plikter konsesjonæren å slippe vann i Søre Osa. I tiden 1.juni -15. september slippes 6,0 m³/s ek. I tiden 20. september - 31. mai slippes 2,5 m³/s ek. I tiden 16. september —20. september reduseres slippingen gradvis fra sommervannstand til vintervannstand.

Endringer i vannføring skal så vidt mulig skje med myke overganger.»

I forbindelse med tilsyn av dam Osen er det avdekket enkelte sår og skader på eksisterende betong rett nedstrøms damanlegget. De aktuelle betongkonstruksjonene er en del av dammens nedstrøms sikring mot erosjonsskader.

E-post: nve@nve.no, Postboks 5091, Majorstuen, 0301 OSLO, Telefon: 22 95 95 95, Internett: www.nve.no

Org.nr.: NO 970 205 039 MVA Bankkonto: 7694 05 08971

Hovedkontor
Middelthunsgate 29
Postboks 5091, Majorstuen
0301 OSLO

Region Midt-Norge
Abels gate 9
7030 TRONDHEIM

Region Nord
Kongens gate 52-54
Capitolgården
8514 NARVIK

Region Sør
Anton Jenssensgate 7
Postboks 2124
3103 TØNSBERG

Region Vest
Naustdalsvegen. 1B
6800 FØRDE

Region Øst
Vangsveien 73
Postboks 4223
2307 HAMAR

For å utføre nødvendige reparasjonsarbeider må anlegges en lav fangdam foran deler av dammen på oppstrøms side. Anleggsarbeidet gjør det umulig å slippe minstevannføring gjennom dammen slik det gjøres til vanlig. For å opprettholde en viss minstevannføring i Søre Osa i den perioden hvor utbedringene skal gjennomføres, er det planlagt å anlegge et hevertsystem for å lede vann forbi arbeidsområdet.

Det er nødvendig å ha en så liten vannføring som mulig forbi anleggsområdet, ettersom det skal arbeides ned mot 3 m under normalt vannivå i flomløpet nedstrøms dammen og ned mot fundamentnivå for ledemurer mellom dam og crumpoverløp.

GLB søkte i 2012 og fikk tillatelse til å gjennomføre et lignende tiltak ved samme dam. Minstevannføring ble også da redusert til den nå omsøkte 0,3 m³/s.

Høring

På grunn av sakens begrensede omfang har den ikke vært kunngjort lokalt. NVE har vært i kontakt med lokale myndigheter for å få deres syn på saken, og mener at den er tilstrekkelig belyst gjennom dette.

Åmot kommune uttaler følgende i brev av 18.12.2020:

«Åmot kommune viser til vedlagte høringsuttalelse fra Åmot elvelag (datert 14.12.2020), for detaljplan for miljø og landskap for planlagte vedlikeholdsarbeider. Uttalelsen er gjeldende også for denne saken. Det forutsettes at NVE tar hensyn til NINAs rapporter, og sørger for at vedlikeholdsarbeidet for dam i Søre Osa gjennomføres på en så skånsom måte som mulig.»

Åmot Elvelag uttaler følgende i brev av 27.11.2020:

«Vi viser til brev av 18.11.2020 hvor det bes om uttalelse til planer fra Glommen Lågens Brukseierforening i forbindelse med planlagte reparasjon på demningen i S. Osa/Osensjøen.

Av bildene i GLBs plandokument til søknaden ser vi også at det tydelig er behov for vedlikehold av to av betongkonstruksjonene, dvs. søndre og nordre ledemurer nedstrøms. Det foreligger ikke dokumentasjon eller beskrivelse av vedlikehold/ reparasjon av bunntappeluker.

Plandokumentet har en fyldig redegjørelse om anleggsvei, masseforflytting, reetablering av landskapet, alt sikkert viktig, men vi er forbauset over en mangelfull beskrivelse av biologisk mangfold med hensyn til fisk og bunndyr. Dette på tross av et fyldig notat fra NINA som vedlegg.

På side 9 er det skrevet at det er umulig å opprettholde minstevannføringen, dvs. 2,5 m³/s, men at man skal opprettholde en «viss» minstevannføring ved et hevertsystem under reparasjonsarbeider. En viss mengde viser seg å være 300 l/s i 2 måneder.

I notatet fra NINA, datert 2012 står det tydelig at reduksjon av minstevannføring på 2,5 m³/s til 300 l/s vil få dramatiske følger: «Kraftig økt dødelighet for aure, redusert gytebestand, svekking over 3-4 år.» Bunnvegetasjon og bunndyr som er avhengig av den, vil dø.

GLB har benyttet seg av NINAs vurdering av at forskjellen mellom 300 og 500 l/s vannføring ikke betyr så mye, som argument for at reduksjon av minstevannføring ikke er skadelig. Beskrivelsen av forskjellen mellom 300 l/s til 500 l/s kan ikke brukes til å konkludere med at reduksjon fra 300 l/s til 2,5 m³/s heller ikke er til skade for fisk og bunnvegetasjon. I tillegg

kommer økt blakking når fangdammen fjernes, som vil kunne skade fisk og bunnvegetasjon ytterligere.

I forbindelse med konsesjon av overføring av vann fra Østre Æra, må det i perioder med lite vann i S. Osa og særlig under reparasjon og stenging av sluser, sikres at vannet fortsatt føres over fra Østre Æra til Osa. Dermed vil det være sikret en større vannmengde i den nedre delen av S. Osa. I notatet fra Nina er det spesielt pekt på Østre Æras betydning for gytefisk i S. Osa.

Vi be om at det undersøkes alternative metoder for reparasjon av demningen som ikke skader fisk, bunnvegetasjon og bunndyr ved fortsatt minstevannføring på 2,5 m³/s.

Så langt oss bekjent, har man i Norge stor kompetanse på å støpe betong under vann også ved reparasjoner som f.eks. brokar. Det burde være også fullt mulig å reparere ledemurene nedstrøms seksjonsvis og fortsatt ha minstevannføring. Det er ikke gjort rede for hva reparasjon av damluker går ut på. Her bør også alternative reparasjoner presenteres uten stenging av minstevannføringen.»

GLB kommenterte de innkomne uttalelser i brev til miljøtilsynet den 07.01.2021:

«Elvelagets kommentarer dreier seg hovedsakelig om forhold som er relevant for søknad om å fravike manøvreringsreglementet. Siden også Åmot kommune viser til elvelagets uttalelse i sin behandling av søknad om godkjenning av detaljplan for arealbruk-, landskap og miljø velger vi å kommentere uttalelsen her.

GLB fikk i 2019 konsesjon for å ta inn vannføringen i Østre Æra på inntakstunnelen til Osa kraftverk. Prosjektet er imidlertid fortsatt under planlegging, og inntak i Østre Æra vil ikke være i drift når det omsøkte arbeidet ved dam Osen er planlagt gjennomført. Vannføringen i Østre Æra vil derfor gå uregulert til Søndre Osa, i perioden som minstevannføringen er søkt redusert.

GLB registrerer elvelagets bekymring for at det skal oppstå negative konsekvenser for fisk og bunndyr som følge av at minstevannføringen er søkt redusert fra 2,5 m³/s til 0,3 m³/s. Forut for arbeidene i 2012 antok også NINA, i et notat fra 2011 (notatet er vedlagt søknad om å fravike manøvreringsreglementet), at reduksjon i minstevannføringen som omsøkt ville ha forbigående negative konsekvenser for bunndyr og fisk i Søndre Osa. Etter utførte etterundersøkelser og prøvefiske i Søre Osa både i 2012 og 2013 skriver imidlertid NINA på side 18 i rapporten fra 2013 at det «ikke tyder på at enkelte årsklasser av aure ble spesielt hardt rammet av lavvannsperioden våren 2012». NINA forklarer dette slik i rapporten: «Man kunne forvente at rogn eller nyklekt yngel skulle være spesielt utsatt for tørrlegging eller stranding ved et slikt tiltak. Det er ingenting som tyder på at 2012 årsklassen har vært utsatt for økt dødelighet i forhold til de eldre årsklassene. Ettersom aureungene er utsatt for tetthetsavhengig dødelighet etter klekking, kan det tenkes at en økt dødelighet like før eller under klekking kan føre til lavere dødelighet senere i første eller andre leveår. Det vil si at økt dødelighet på ett stadium kompenseres av redusert dødelighet på senere stadier».

Når det gjelder elvelagets kommentarer om mulige negative konsekvenser av tilslamming nedover i Søndre Osa, så viser vi til våre kommentarer om temaet under uttalelse nr. 2. GLB mener det er vanskelig å se for seg hvordan arbeidet med utbedring av betong i luketersklene og i dypløpet hvor minstevannføringen normalt slippes, skal kunne utføres

uten reduksjon av minstevannføringen på 2,5 m³/s. I så fall må det benyttes metoder som både kostnadsmessig og gjennomføringsmessig ikke er realistisk for et begrenset vedlikeholdsarbeid som det nå er snakk om. En slik utførelse uten reduksjon av minstevannføringen vil i tillegg til å bli svært kostbar, også kunne medføre ulemper med økt tilslamming og sedimentering nedover i Søndre Osa, fordi man da nødvendigvis vil måtte utføre mer gravearbeid i det strømmende vannet. Blant annet må det etableres en langsgående fangdam forbi arbeidsområdet der støttemurene skal utbedres. Et slikt alternativ vil være mer tidkrevende, og derfor medføre usikkerhet om arbeidet er fullført når vårflommen setter inn. I verste fall vil flomvannføring forbi dammen før arbeidene er fullført kunne gi betydelige skader på utført arbeid og medføre fare for erosjon i arbeidsområdet, med blakking av vann og sedimentering nedover i Søndre Osa som konsekvens. I tillegg vil det kunne medføre unødvendig risiko for mennesket som skal utføre arbeidet. GLB mener den omsøkte utførelsen er langt mer forutsigbar både med tanke på arbeidet som skal utføres og aktuelle miljøkonsekvenser.

Med hensyn på omsøkt reduksjon av minstevannføring i Søndre Osa, så er dette langt på veg tilsvarende reduksjon i volum og varighet som i 2012. GLB mener etterundersøkelsene som ble utført av NINA i 2012 og 2013, viser at det ikke er grunn for å frykte noen nevneverdige negative konsekvenser, slik elvelaget er bekymret for.»

NVEs vurdering

Søknaden gjelder en midlertidig tillatelse til å redusere minstevannføringen i Søre Osa forbindelse med rehabilitering av Dam Osen. Anleggsarbeidet gjør det umulig å slippe minstevannføring gjennom dammen slik det gjøres til vanlig. NVE kan gi tillatelse til fravik fra manøvreringsreglement etter vannressursloven § 8 når formålet er nødvendig reparasjons- og vedlikeholdsarbeid. Tiltaket faller etter vårt syn inn under dette formålet.

For få saken tilstrekkelig opplyst har NVE sendt søknaden på høring til Statsforvalteren i Innlandet, Innlandet fylkeskommune og Åmot kommune. NVE har ikke mottatt uttalelser fra statsforvalteren eller fylkeskommunen.

I forbindelse med et tilsvarende fravik i 2012 ble det utarbeidet et notat av Norsk institutt for naturforskning (NINA) i desember 2011. I NINA-notatet (vedlegg 1 til søknaden) ble følgende vurdert:

- *forventede skadeeffekter av å redusere vannføring fra 2500 l/s til 300 l/s i inntil seks uker*
- *er skadene av lang- eller kortvarig karakter; hva er «recovery time»?*
- *kan skadene reduseres nevneverdig ved å redusere vannføringen til 500 l/s i stedet for 300 l/s?*

I notatet konkluderte NINA med at en reduksjon av vannføring ned til 0,3 m³/s vil føre til kraftig økt dødelighet i aurebestanden som vil resultere i redusert aurebestand i Søre Osa i minst to år fremover. Notatet konkluderte også med at det lite trolig er en stor miljømessig forskjell mellom et slipp på 300 l/s og 500 l/s. Det trekkes derimot frem at en rask gjennomføring av tiltaket og en spyleflom straks tiltaket er gjennomført vil ha en langt større positiv effekt enn 200 l/s ekstra under anleggsperioden.

GLB gjennomførte vedlikeholdsarbeider på dam Osen vinteren 2012. Da ble minstevannføring redusert til 0,3 m³/s, som er den samme minstevannføringen det nå søkes om. I etterkant av tiltaket i 2012 publiserte NINA en rapport i 2013 (vedlegg 2 til søknaden) ved navn «Auren i Søre Osa og Østre Æra, Åmot kommune – 30 år etter driftsstart for Osa kraftverk». I denne rapporten undersøkte NINA blant

annet eventuelle effekter av en periode med spesielt lav vassføring i mars-april 2012 i samband med vedlikeholdet av dammen ved Osensjøen. I denne rapporten konkluderer NINA med at Aurebestanden i Søre Osa ikke bærer spor etter perioden med lav vannføring under vedlikehold av dammen i mars-april 2012. Et utdrag fra diskusjonsdelen i rapporten er sitert under.

Perioden med redusert vassføring fra 6. mars til 16. april 2012 har ikke satt noe tydelig spor i våre resultater. Vi kan ikke utelukke at den relativt lave tettheten av aure i Søre Osa også skyldes økt generell dødelighet i vårperioden i 2012, men på bakgrunn av data fra 1982-84 og NINA Rapport 1009 18 1997-99 (Garnås 1985, Olsen & Vøllestad 2001) er det mer sannsynlig at redusert tetthet skyldes lavere regulert vassføring siden 1981. Alderssammensetningen i våre aurefangster fra 2013 tyder ikke på at enkelte årsklasser ble spesielt rammet av lavvannsperioden våren 2012. Man kunne forvente at rogn eller nyklekt yngel skulle være spesielt utsatt for tørrlegging eller stranding ved et slikt tiltak. Det er ingenting som tyder på at 2012-årsklassen (aldersgruppe 1 på figur 3) har vært utsatt for økt dødelighet i forhold til de eldre årsklassene. Ettersom aureungene er utsatt for tetthetsavhengig dødelighet etter klekking, kan det tenkes at en økt dødelighet like før eller under klekking kan føre til lavere dødelighet senere i første eller andre leveår. Det vil si at økt dødelighet på ett stadium kompenseres av redusert dødelighet på senere stadier. Vi antar at spyleflommen etter lavvannsperioden i april 2012 har virket positivt i forhold til eventuelle effekter på lengre sikt. Det var ingen spor etter økt sedimentering i Søre Osa, verken ved befaringen høsten 2012 eller ved prøvefisket i 2012 og 2013.

Resultatene i rapporten viser at den største negative påvirkningen på aurebestanden i Søre Osa er den reduserte vannføringen som følge av reguleringen i sin helhet.

I notatet fra NINA fra 2011 er det anbefalt å slippe en spyleflom etter gjennomføring av tiltaket, siden det er sannsynlig med økt sedimentasjon av finpartikulært materiale ved oppbygging og riving av fangdam. NINA anbefaler slipping av 15-20 m³/s i minst ett døgn. Effekten av denne spyleflommen blir også i rapporten fra 2013 dratt frem som positiv i forhold til langtidseffekter i elven. NVE finner det derfor hensiktsmessig å sette dette inn som et vilkår for tillatelsen.

NVE registrerer Åmot Elvelags bekymring for at en redusert vannføring på 300 l/s vil få de negative følger som beskrevet i NINAs notat fra 2011. NVE registrerer også elvelagets ønske om å undersøke alternativer uten reduksjon i minstevannføringer. NVE mener derimot det er god grunn til å anta at det nå omsøkte tiltaket vil ha en lik effekt på aurebestanden som det tiltaket GLB gjennomførte i 2012, da begge tiltakene forekommer i samme periode på året og innebærer samme reduksjon i vannføring. NINA-rapporten fra 2013 antas å gi et mer nøyaktig bilde av de fiskebiologiske konsekvensene enn notatet fra 2011, da rapporten bygger på faktiske observasjoner etter tiltaket i 2012. På bakgrunn av dette mener NVE at det ikke er nødvendig å undersøke alternativer uten reduksjon i minstevannføringen.

Vedlikehold av vassdragsanlegg har stor samfunnsnytte, og NVE mener derfor at må kunne aksepteres noe ulempe for allmenne interesser i forbindelse med gjennomføring av slike arbeider. Det er likevel viktig at arbeidene gjennomføres med så små konsekvenser som mulig for allmenne interesser. Ved å ta hensyn som beskrevet ovenfor kan ikke NVE se at det omsøkte fraviket er til uakseptabel skade for kjente allmenne interesser.

NVE mener at vurderingene er i tråd med prinsippene i naturmangfoldloven som skal ivaretas når vedtak treffes, jf. naturmangfoldloven §§ 8-12. NVE kan heller ikke se at tiltaket er i strid med forvaltningsmålet for arter eller økosystemer, jf. naturmangfoldloven §§ 4 og 5.

Konklusjon

NVE gir tillatelse til at Glommens- og Laagens Brukseierforening kan redusere minstevannføringen fra dam Osensjøen fra 2,5 m³/s til 0,3 m³/s i perioden fra 16. mars til og med 16. april 2021.

Tillatelsen er gitt i medhold av vannressursloven § 8.

Tillatelsen blir gitt på følgende vilkår:

- Vannføringen skal reduseres langsomt slik at faren for stranding av fisk reduseres.
- Det skal føres protokoll over vannføringen i det tidsrommet vannføringen er mindre minstevannføringen.
- Perioden med fravik fra minstevannføringen må gjøres så kort som mulig.
- Etter anleggsperioden slippes en «spyleflom» i størrelsesorden 20 m³/s over ett døgn.
- Ved overtredelse av de fastsatte bestemmelsene gitt i loven eller i medhold av loven, plikter konsesjonæren etter krav fra NVE å bringe forholdene i lovlig orden. NVE kan fastsette tvangsmulkt ved overtredelse av bestemmelsene i konsesjonen eller andre bestemmelser med hjemmel i lov.
- NVE forutsetter at Glommens- og Laagens Brukseierforening har ordnet de privatrettslige forholdene som eventuelt måtte bli skadelidende av tiltaket.

Om klage og klagerett

Se eget vedlegg om klageadgang.

Dersom det ikke er mulig å sende en klage innen tre uker, må det sendes en begrunnet søknad om utsatt klagefrist til nve@nve.no. Se også informasjon om frister i forbindelse med koronapandemien på våre nettsider: <https://www.nve.no/nytt-fra-nve/andre-nyhetssaker/nves-frister-gjelder-som-normalt-soknader-behandles-enkeltvis/>.

Med hilsen

Rune Flatby
Direktør

Brit Torill Haugen
Fungerende seksjonssjef

Dokumentet sendes uten underskrift. Det er godkjent i henhold til interne rutiner.

Orientering om rett til å klage

Hvem kan klage på vedtaket?	Hvis du er part i saken, kan du klage på vedtaket. Du kan også klage på vedtaket hvis du har rettslig klageinteresse i saken.
Hvor skal du sende klagen?	Du må adressere klagen til Olje- og energidepartementet (OED), men sende den til NVE. NVEs e-postadresse er: nve@nve.no . NVE vurderer om vedtaket skal endres. Dersom NVE ikke endrer vedtaket, vil vi sende klagen til OED.
Frist for å klage	Fristen for å klage på vedtaket er 3 uker fra den dagen vedtaket kom frem til deg. Hvis vedtaket ikke har kommet frem til deg, starter fristen å løpe fra den dagen du fikk eller burde ha fått kjennskap til vedtaket. Det er tilstrekkelig at du postlegger klagen før fristen løper ut. Klagen kan ikke behandles dersom det har gått mer enn 1 år siden NVE fattet vedtaket.
Du kan få begrunnelsen for vedtaket	Hvis du har fått et vedtak uten begrunnelse, kan du be NVE om å få en begrunnelse. Du må be om begrunnelsen før klagefristen løper ut.
Hva skal med i klagen?	Klagen bør være skriftlig. I klagen må du: Skrive hvilket vedtak du klager på. Skrive hvilket resultat du ønsker. Opplyse om du klager innenfor fristen. Undertegne klagen. Hvis du bruker en fullmektig, kan fullmektigen undertegne klagen. I tillegg bør du begrunne klagen. Dette betyr at du bør forklare hvorfor du mener vedtaket er feil.
Du kan få se dokumentene i saken	Du har rett til å se dokumentene i saken, med mindre dokumentene er unntatt offentlighet. Du kan henvende deg til NVE for å få innsyn i saken.
Vilkår for å gå til domstolene	Hvis du mener vedtaket er ugyldig, kan du gå til søksmål. Du kan bare gå til søksmål dersom du har klaget på NVEs vedtak, og klagen er avgjort av OED som overordnet forvaltningsorgan. Du kan likevel gå til søksmål dersom det har gått 6 måneder siden du sendte klagen, og det ikke skyldes forsømmelse fra din side at klagen ikke er avgjort.
Sakskostnader	Dersom NVE eller OED endrer vedtaket til din fordel, kan du søke om å få dekket vesentlige og nødvendige kostnader. Du må søke om dette innen 3 uker etter at klagevedtaket kom frem til deg.

Denne forklaringen er basert på forvaltningslovens regler i §§ 11, 18, 19, 24, 27 b, 28, 29, 31, 32 og 36.